Onderzoek Samenwerking Ketenpartners in Noordoost Brabant

22 december 2023

Harriët Smit, Alex Olierhoek, Hidde Hageman

Aanleiding

SWV VO 30.06 is een samenwerkingsverband passend onderwijs voor het voortgezet onderwijs. Het samenwerkingsverband wordt gevormd door alle scholen en besturen voor voortgezet onderwijs en voortgezet speciaal onderwijs in de gemeenten Oss, Meierijstad (Veghel), Bernheze en Maashorst. De verbinding van onderwijs en jeugdhulp is een gezamenlijke opdracht van samenwerkingsverbanden en gemeenten.

SWV VO 30.06 heeft de wens geuit om de samenwerking tussen het onderwijs en de jeugdhulp te verrijken, en waar mogelijk het gebruik van jeugdhulp te verminderen, ten behoeve van een doorlopende schoolloopbaan van jongeren.
Die samenwerking spitst zich toe op het ondersteuningsteam van de scholen en de partners van leerplicht, jeugdgezondheidszorg, jeugdhulp en het samenwerkingsverband, de zogenaamde ketenpartneraanpak. Met de ketenpartneraanpak wordt beoogd om vragen of zorgen van jongeren vroegtijdig te zien en daar goed en tijdig op in te spelen. Centraal staat de vraag: wat heeft deze jongere nodig om te leren en zich te ontwikkelen? Hoe kunnen we dat organiseren en wie doet daarin wat?

In de huidige ketenpartneraanpak werken veel verschillende partijen samen. SWV 30.06 wil de ketenpartneraanpak graag verder ontwikkelen en door middel van onderzoek meer zicht krijgen op de huidige werkwijze, de kansen en knelpunten en de mogelijkheden om de ketenpartneraanpak verder te versterken.

Ons bureau is gevraagd om dit onderzoek uit te voeren. In deze rapportage geven we een beschrijving van de opbrengsten van dit onderzoek.

Maatschappelijke ontwikkelingen

In de laatste decennia is er in steeds meer aandacht gekomen voor het belang van integraal beleid. Dit hangt samen met het besef dat veel maatschappelijke opgaven samengesteld van aard zijn en zich niet gemakkelijk laten opdelen. Door samengestelde problemen te beschouwen als een optelsom van delen en daarvoor oplossingen te zoeken, kan het zicht op het geheel worden vertroebeld. Daarmee worden oplossingsrichtingen gemist of problemen niet in volledigheid aangepakt [1].

Het besef dat een integrale aanpak nodig is voor het aanpakken van complexe problematiek wint steeds meer aan kracht. In de zorg is een beweging gaande naar positieve gezondheid [2], waarin een brede kijk op gezondheid wordt nagestreefd en vragen of problemen vanuit verschillende perspectieven worden benaderd. Met die bredere benadering wordt bijgedragen aan het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven om te gaan. Op het gebied van veiligheid spreken we nu van integrale veiligheid, waarbij sociaal-economische factoren worden meegewogen en toegepast in oplossingen [3]. In het veld van onderwijs en ondersteuning is een soortgelijke trend zichtbaar. Denk bijvoorbeeld aan de Hervomingsagenda Jeugd, en het regionale plan jeugd wat hieruit volgend in ontwikkeling is. Vragen van jongeren worden meer dan vroeger in hun context bezien. Aangrijpingspunten voor ondersteuning liggen niet zozeer in de jongere zelf, maar in de omgeving waarin een jongere zich bevindt. Om een doorlopende ontwikkellijn te realiseren voor zoveel mogelijk jongeren, is het nodig om hun vragen en behoeften vroegtijdig en in de breedte te bezien. Door te investeren in preventie, kan verergering of verzwaring van vragen of problemen vaker worden voorkomen. Deze beweging naar de ‘voorkant’ wordt gezien als noodzakelijk om het toenemende beroep op jeugdhulp om te buigen [4].

In de praktijk is die opdracht stukken lastiger dan op papier. De verschillende organisaties in het onderwijs- en jeugddomein hebben in het bestaande stelsel eigen verantwoordelijkheden, eigen financieringsstromen en eigen verantwoordingskaders. In combinatie met de toenemende druk op deze sectoren door capaciteitstekorten en een toenemende vraag naar jeugdhulp, bemoeilijkt dat integrale samenwerking en maakt die tegelijkertijd des te meer noodzakelijk.

Dit is in de regio Brabant Noordoost niet anders. Het jeugdhulpgebruik ligt iets boven het landelijk gemiddelde van 13%. Dit betekent dat 1 op de 7 jongeren een vorm van jeugdhulp ontvangt, in Maashorst beweegt zich dit richting de 20% en Oss zit momenteel tegen de 16%. Daarnaast ligt de deelname aan speciaal onderwijs rond de 5,1%, waar het landelijk gemiddelde op 4% ligt. Deze cijfers nemen in absolute aantallen toe, terwijl het aantal jongeren in de regio juist daalt [5]. Daarbij neemt volgens onderzoek binnen de regio de complexiteit van de problematiek waar deze jongeren mee te kampen hebben, ook toe [6]. Dit heeft geleid tot aanbevelingen om een sterkere verbinding tussen zorg en onderwijs te maken, preventiever te werken en meer duidelijkheid over elkaars verantwoordelijkheden en mandaat te geven. Het onderzoek naar de samenwerking tussen ketenpartners moet in deze maatschappelijke context worden bezien.

[1[De beleidsbubbel, Marije van den Berg, 2023.
[2] https://www.iph.nl/positieve-gezondheid
[3] kernbeleid-veiligheid-2021_def.pdf (vng.nl)
[4] Een sterke basis door krachtige samenwerking. Notitie van VNG, PO-Raad, VO-raad, MBO Raad en BMK, in verbinding met de sectorraad GO, netwerk LPO en sectorraad samenwerkingsverbanden VO (september 2022).
[5] https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR635579; https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/voortgezet-onderwijs/jongeren/jongerenaantallen-voortgezet-onderwijs; https://www.samenwerkingsverbandenopdekaart.nl/samenwerkingsverband/voortgezet-onderwijs/VO3006/jongeren
[6] https://hetpon-telos.nl/portfolio/specialistisch-jeugdhulpgebruik-in-noordoost-brabant/

Theoretisch Kader

Principes van vereenvoudiging en van complexiteit
Om de resultaten van dit onderzoek te duiden hebben we gebruik gemaakt van onderzoek naar het principe van complexiteit en vereenvoudiging [7]. Deze principes helpen om meer inzicht te verkrijgen in de samenwerking aan complexe, samengestelde vraagstukken en deze te vergelijken met de samenwerking aan eenvoudige vraagstukken. Zowel het principe van vereenvoudiging als het principe van complexiteit zijn geïdealiseerde uitersten op het spectrum van vraagstukken in de dagelijkse praktijk. We leggen hieronder aan de hand van vijf concepten kort uit wat de verschillen zijn tussen een complex en een eenvoudig vraagstuk.

Principe van Complexiteit
- Aanname: dit probleem verandert steeds.
- Combineren en integreren van oplossingen (1 + 1 = 3).
- De route naar een oplossing is onduidelijk.
- Samenwerking op basis van meerwaarde in het netwerk.
- Leren door te doen.

Principe van Vereenvoudiging
- Aanname: dit probleem is oplosbaar.
- Opknippen van problemen in deelproblemen (1 + 1 = 2).
- Oplossingen door procedures te volgen, van A naar B gaan.
- Verantwoordelijkheden en taken helder vastleggen.
- Kennis en vaardigheden benutten.

Inhoud
De ‘inhoud’ gaat over de veronderstelde relatie tussen probleem en oplossingen. Volgens het principe van vereenvoudiging zijn problemen op te knippen in deelproblemen waar elke professional afzonderlijk aan werkt. De oplossing van het probleem bestaat uit het oplossen van alle deelproblemen (1+1=2). Bij het principe van complexiteit worden problemen en oplossingen gecombineerd en geïntegreerd (1+1=3).

Proces
Binnen het ‘proces’ kijken we naar de weg die wordt afgelegd om het gewenste resultaat te bereiken. Bij eenvoudige vraagstukken wordt opeenvolgend van A via B naar C gewerkt aan de hand van duidelijke protocollen. Bij complexe vraagstukken wordt het handelen aan de omstandigheden aangepast, waardoor de mogelijkheid ontstaat om te werken van A naar C naar B.

Structuur
Een eenvoudige structuur wordt gekenmerkt door hiërarchie. Professionals krijgen een helder afgebakende taak wanneer het proces hierom vraagt. Een complexe structuur is horizontaal georganiseerd en samenwerking vindt plaats aan de hand van de meerwaarde die professionals kunnen toevoegen binnen het netwerk. Hoe en wie dat vaststelt en toetst is niet van tevoren vastgelegd.

Ambitie
Binnen het systeem van vereenvoudiging is de ambitie om het complete probleem op te lossen. De aanname is dat de wereld maakbaar is. Een complex systeem gaat ervan uit dat het vraagstuk leeft en verandert. Daardoor kunnen alleen delen van het probleem incrementeel opgelost worden. Kleine succes worden als wenselijke resultaten gezien.

Bronnen
Met ‘bronnen’ bedoelen we de kennis en vaardigheden waar professionals uit putten om vraagstukken op te lossen. Bij het principe van vereenvoudiging wordt er voornamelijk gezocht naar een logische oorzaak-gevolg relatie. Bij het principe van complexiteit wordt vertrouwd op praktische wijsheid, ervaring en het moreel kompas. Leren vindt plaats door te doen.

[7] ‘Wanneer vele handen het werk niet lichter maken’ (2019), https://repub.eur.nl/pub/115748/

Uitvoering van het onderzoek

Algemeen
We hebben op twee verschillende manieren onderzoek gedaan naar de ketenpartnersamenwerking: een dossieronderzoek op twee verschillende scholen in de regio met een andere ondersteuningsstructuur en een vragenlijst onder ketenpartners over de huidige samenwerking. Aan de hand van het dossieronderzoek en de uitkomsten op de vragenlijst is een eerste kwalitatief beeld ontstaan van de samenwerking rond jongeren met een ondersteuningsbehoefte en zijn eerste inzichten verzameld over de ervaringen van professionals met de huidige wijze van samenwerking. De opbrengsten zijn in deze rapportage samengebracht en van een eerste duiding voorzien.

jongeredossiers
Aan de hand van de jongeredossiers is een analyse gemaakt van de handelwijze die scholen volgen als de ondersteuningsbehoefte van een jongere de basisondersteuning overstijgt. De uitkomsten van de analyse zijn aan de hand van een aantal representatieve 'jongerereizen' in beeld gebracht en maken inzichtelijk hoe de route van signalering tot inzet van passende ondersteuning in deze dossiers verliep. De jongerereizen zijn besproken met de betrokken ondersteuningscoördinatoren en waar nodig aangevuld. In deze gesprekken is ook gereflecteerd op werkende elementen binnen de huidige aanpak en mogelijke verbeterpunten. Hieronder volgt een korte beschrijving van de scholen.

School 1
In dit onderzoek zijn 8 dossiers van School 1 onderzocht. School 1 is een school voor vmbo-tl en havo en heeft bijna 900 jongeren. De school heeft een positieve beoordeling van de inspectie en haalt resultaten die boven het landelijk gemiddelde van vergelijkbare scholen liggen. De school heeft in de ondersteuningsstructuur een voorziening ingericht waarin alle maatwerktrajecten zijn ondergebracht. De voorziening is een laagdrempelige plek binnen de school voor jongeren en ondersteuners. Wanneer er sprake is van een ondersteuningsbehoefte die de mogelijkheden van de school overstijgt, wordt gebruik gemaakt van laagdrempelige jeugdhulp die door Ons Welzijn wordt geboden.

School 2
Er zijn ook 8 dossiers van School 2 onderzocht. School 2 is een school voor havo en vwo (incl. gymnasium) en heeft ongeveer 1450 jongeren. Ook deze school heeft een positieve beoordeling van de inspectie en behaalt resultaten die net boven het landelijk gemiddelde voor een vergelijkbare school liggen. De school heeft in de ondersteuningsstructuur een laagdrempelige voorziening ingericht om jongeren naar school te laten blijven komen zonder druk van didactische verplichtingen. School 2 werkt nauw samen met een jeugdhulpaanbieder. Jeugdhulp wordt vroegtijdig en laagdrempelig ingeschakeld als de ondersteuningsbehoefte van de jongere de mogelijkheden van de school (dreigt) te overstijgen. Er is ook sprake van preventieve inzet.

Vragenlijst
Het tweede deel van het onderzoek is gericht op de huidige inrichting en werkwijze van de ketenpartneraanpak. De onderliggende vraag van dit deel van het onderzoek is 'hoe functioneert de ketenpartneraanpak in de huidige situatie?'. Om dit in beeld te krijgen is een digitale vragenlijst opgesteld en uitgezet onder de ketenpartners. Denk hierbij aan bijvoorbeeld leerplicht, jeugdgezondheidszorg, jeugdhulp en GGZ.
De vragenlijst had tot doel om de kerntaken en verantwoordelijkheden van de ketenpartners in beeld te brengen, inzicht te geven in de individuele en gezamenlijke werkwijze en stimulerende en belemmerende factoren voor de samenwerking op te halen. De ketenpartners hebben aanbevelingen gedaan voor het versterken van de huidige wijze van samenwerken. Hiermee is een eerste richting ontstaan voor de verdere ontwikkeling van de ketenpartneraanpak.

Onderzoekskwaliteit

Beperkingen van het dossieronderzoek
Om de uitkomsten van het dossieronderzoek op waarde te kunnen schatten is het van belang om de beperkingen van het onderzoek toe te lichten. Deze beperkingen waren voor aanvang van het onderzoek al bekend.

Quasi-experimenteel
De opzet van het onderzoek is quasi-experimenteel. Dit houdt in dat er geen willekeurige verdeling van participanten (jongeren) over de onderzoeksgroepen (scholen) is. Door het verschil in participanten tussen beide groepen ontstaan resultaten over de groepen die niet te scheiden zijn van de participanten. In andere woorden, we weten niet van de resultaten of deze het gevolg zijn van de specifieke jongere, de interventie van de school of de mate waarin deze beide een rol spelen.

Representativiteit
Het onderzoek is onvoldoende representatief. Er is gebruik gemaakt van een lage N. Het totaal aantal participanten bedraagt 16 (8 binnen elke groep). Deze participanten zijn niet representatief voor de gehele populatie omdat ze op specifieke kenmerken zijn geselecteerd (complexe casuïstiek; afgeronde casuïstiek; verblijfsduur op school) en andere variabele kenmerken bezitten zoals ondersteuningsbehoefte, medische achtergrond, omgevingsfactoren. Daarnaast zijn er tussen de groepen belangrijke verschillen zoals onderwijsniveau, betrokken professionals, inrichting van de ondersteuningsstructuur die van invloed zijn op de resultaten. Oftewel, de selectie van dossiers is te klein en te specifiek om iets over de jongeren in het algemeen te kunnen zeggen.

Betrouwbaarheid
Het onderzoek is niet betrouwbaar. Door dezelfde methode te gebruiken kunnen andere resultaten worden behaald. Dit komt door de grote set aan variabelen die spelen bij participanten en verschillen tussen dossiers en zijn een logisch gevolg van de opzet van dit onderzoek.

Samengevat
De beperkingen zijn dusdanig dat er geen feitelijke algemene uitspraken kunnen worden gedaan over de kwaliteit van de ondersteuningsstructuur. Wel is de structuur zelf betrouwbaar in kaart gebracht en kan deze dienen om inzicht te krijgen in de samenwerking.

Beperkingen van de vragenlijst
Om de uitkomsten van de vragenlijst op waarde te kunnen schatten is het van belang om de beperkingen in de uitvraag toe te lichten. Deze beperkingen waren voor aanvang van het onderzoek al bekend.

Representativiteit
Het aantal respondenten voor de vragenlijst ligt op 16. Dit is een lage N waardoor de vragenlijst een onvoldoende representatief beeld geeft van de ketenpartnersamenwerking als geheel. Binnen de lijst is rekening gehouden met de verschillende functies van respondenten.

Betrouwbaarheid
De betrouwbaarheid kan gemakkelijk getest worden door de vragenlijst op een ander moment of breder uit te zetten mits er geen grote interventies op het gebied van de samenwerking plaatsvinden.

Samengevat
Er kunnen geen algemene uitspraken worden gedaan over de uitkomsten van de vragenlijst voor de ketenpartnersamenwerking als geheel. Wel kunnen we een aantal opvallendheden benoemen die een waarschijnlijkheid hebben om in het bredere veld te spelen omdat een aantal antwoorden veelvuldig terugkwam.

Visualisatie dossiers School 1

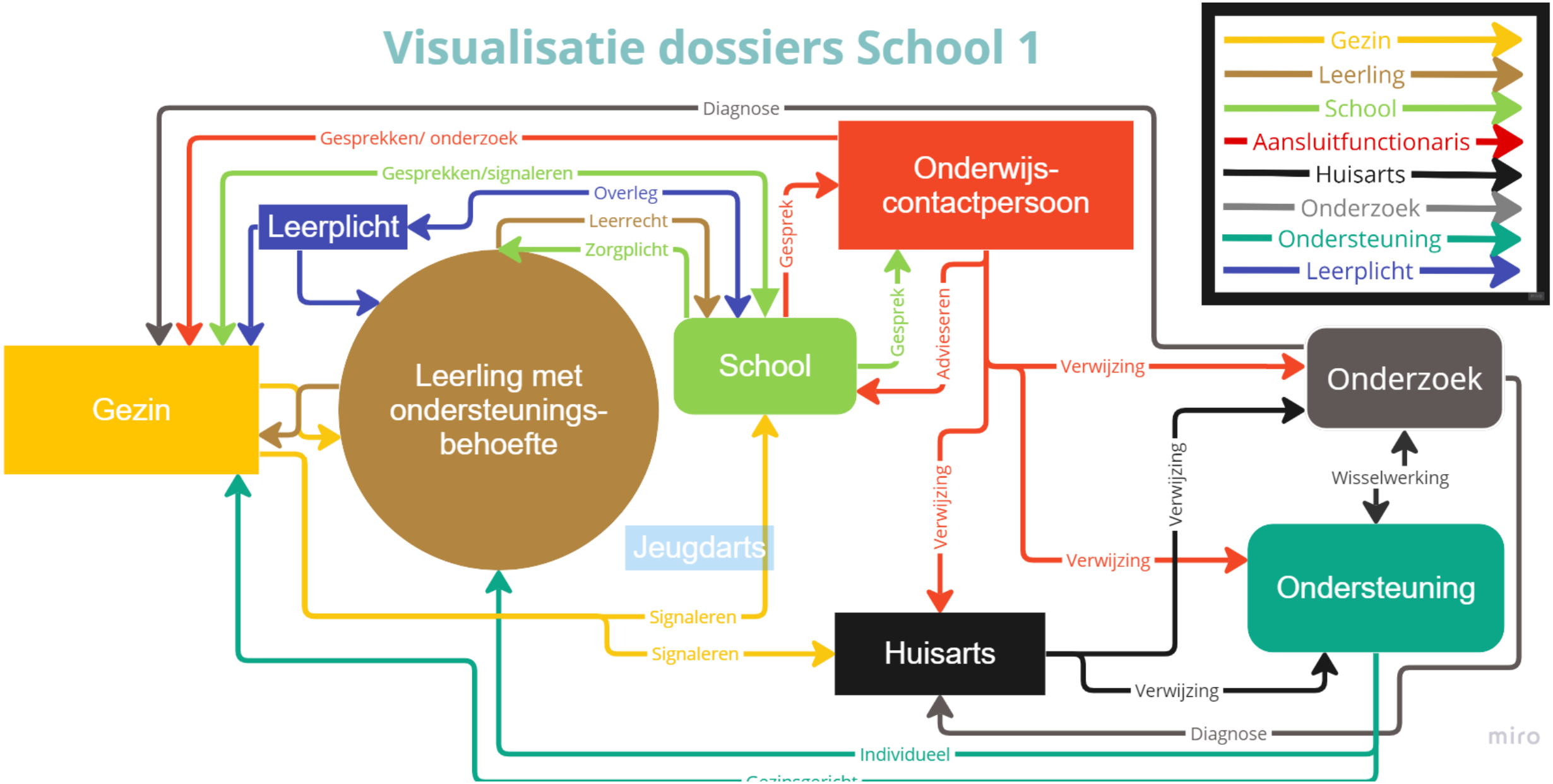

Ondersteuningsroute School 1

Algemeen
Op basis van de bestudeerde dossiers van School 1 is bovenstaande visualisatie gemaakt van de samenwerking tussen de ketenpartners. De afbeelding kan gelezen worden als een routekaart waarbij de 'jongere met ondersteuningsbehoefte' en het 'gezin' centraal staan. Bij het lezen van de route gelden de volgende kanttekeningen:

- Er kan geen uitspraak gedaan worden over de kwaliteit van een doorlopen route in het kader van dit onderzoek.
- De visualisatie is gebaseerd op de meeste complexe casuïstiek op School 1.
- Elke lijn in de route staat voor een mogelijkheid. Verschillende dossiers vertonen een andere 'reis' langs de mogelijke routes.
- Herhaling van bewegingen in de route komen voor. Zo kan een bepaalde vorm van ondersteuning niet tot een gewenst resultaat leiden waardoor een deel van de route opnieuw moet worden afgelegd.
- Elke lijn in de route is in realiteit gekoppeld aan bepaalde procedures, (mogelijke) bijhorende wachttijden en de benodigde uitwisseling van informatie over de jongere.

Informatie
Bij elke lijn in de route wordt informatie uitgewisseld over de jongere. Dit zijn persoonsgegevens die wettelijk beschermd zijn en alleen mogen worden verstrekt aan derden wanneer ouders/voogden hiervoor toestemming verlenen. Het gezin is hierdoor het 'informatieknooppunt' binnen de ondersteuningsroute van de jongere. School- en zorgprofessionals kunnen niet of zeer beperkt in elkaars dossiers kijken. Om deze reden is de kwaliteit van de informatie-uitwisseling sterk afhankelijk van de mate waarin het gezin informatie voor professionals ontsluit. Er is geen professional die vanuit de eigen rol een totaaloverzicht kan bieden van de ondersteuning.

Signaleren
Binnen de ondersteuningsroute maakt het uit wie (onderwijs of zorg) de behoefte van de jongere als eerste signaleert. Een signaal door de huisarts wordt relatief snel opgevolgd door een doorverwijzing. Hierbij worden inzichten vanuit de school over de jongere niet altijd meegenomen. Als school later op de hoogte wordt gebracht van een (mogelijke) diagnose bij de jongere, voert de school uit wat op dat moment past bij de ondersteuningsbehoefte van de jongere. Als door of via de school wordt gesignaleerd, dan worden inzichten vanuit de school meegewogen. Het duurt langer voordat nader onderzoek wordt ingezet, omdat er aan de voorkant meer overleg over de jongere plaatsvindt en er mogelijk al (deels) in de ondersteuningsbehoefte voorzien.

Structuur
Opvallend is dat er in een duidelijke ketenstructuur wordt samengewerkt. De professionals zijn verantwoordelijk voor verschillende onderdelen van de ondersteuningsbehoefte van de jongere. De route maakt zichtbaar hoe de inzet van professionals kan worden opgeschaald. Dit wordt ad hoc georganiseerd. De structuur, waarbij expertise wordt opgedeeld om aan te sluiten bij onderdelen van de ondersteuningsbehoefte, vertoont overeenkomsten met het oplossen van eenvoudige vraagstukken. Binnen de structuur is geen formeel gremium waarin school- en zorgprofessionals elkaar treffen.

Proces
Het bepalen van de ondersteuningsbehoefte en bieden van passende ondersteuning is een complex en tijdrovend proces. Het vinden van passende ondersteuning is van nature onvoorspelbaar en wachttijden zorgen voor pauzes in het proces. jongeren worden zo'n 1,5 tot 2 jaar met verschillende intensiteit ondersteund. Hier zijn gemiddeld 6 organisaties bij betrokken.

Visualisatie dossiers Pilot School 2

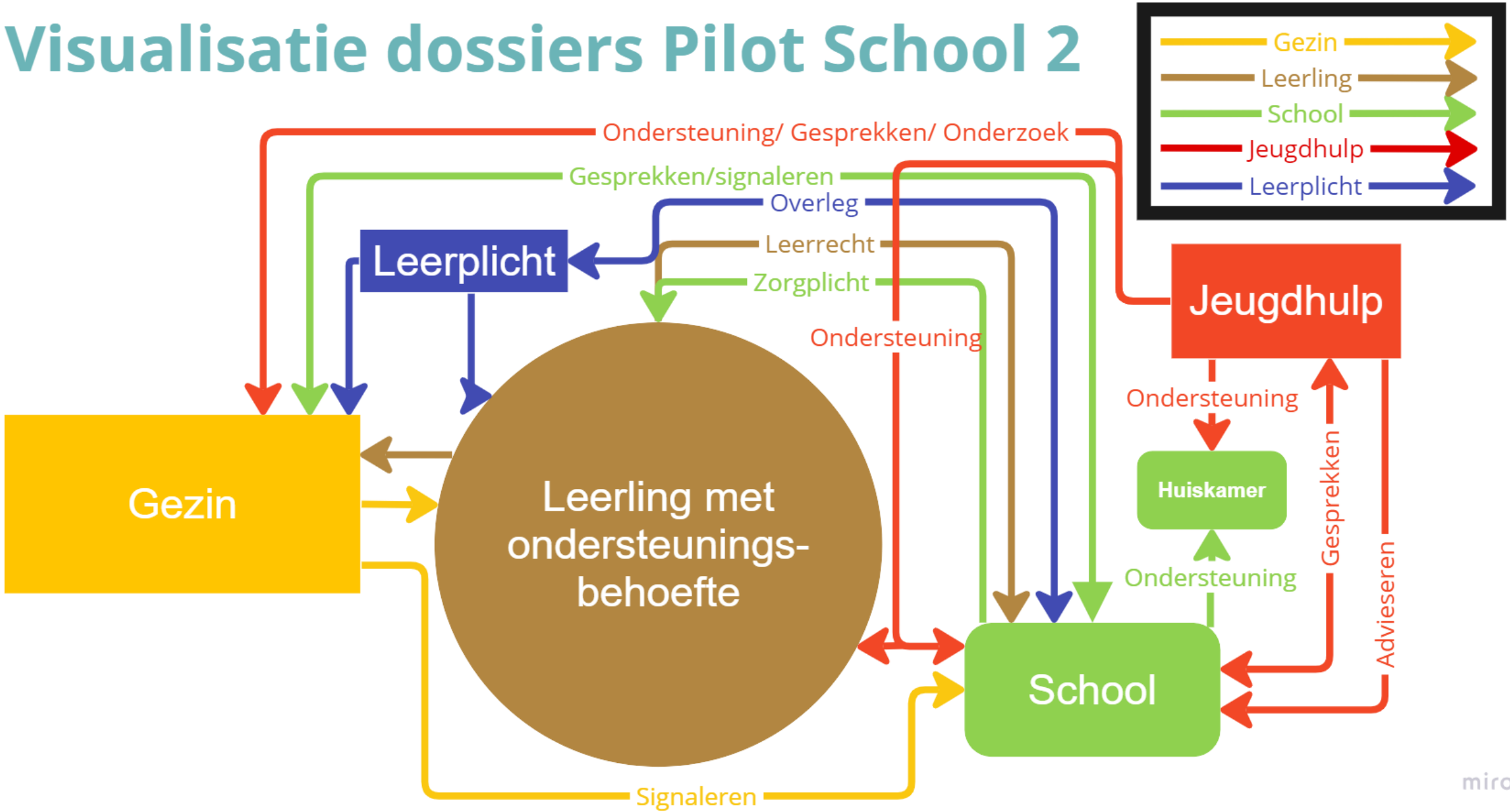

miro

Ondersteuningsroute School 2

Let op:
Wanneer een jongere niet binnen de pilot geholpen kan worden, is de ondersteuningsroute vergelijkbaar met de visualisatie uit de dossiers van School 1. Dit is in de visualisatie voor de pilot weggelaten.

Algemeen
Op basis van de bestudeerde dossiers van School 2 is bovenstaande visualisatie gemaakt van de ondersteuningsroute binnen de pilot van deze school. De afbeelding kan gelezen worden als een routekaart waarbij de 'jongere met ondersteuningsbehoefte' en het 'gezin' centraal staan. Bij het lezen van de route gelden de volgende kanttekeningen:

- Er kan geen uitspraak gedaan worden over de kwaliteit van een doorlopen route in het kader van dit onderzoek.
- De visualisatie is alleen gebaseerd op dossiers binnen de pilot van School 2.
- Elke lijn in de route is in realiteit gekoppeld aan bepaalde procedures, (mogelijke) bijhorende wachttijden en de benodigde uitwisseling van informatie over de jongere..

Laagdrempelige ondersteuning
Wanneer een jongere een ondersteuningsbehoefte heeft die de mogelijkheden van de school overstijgt, wordt jeugdhulp vroeg in het proces betrokken. Er is overleg over de jongere en advisering over de vervolgstappen. Jeugdhulp kan vroegtijdig bij gezinnen langskomen, waarbij de ondersteuning gezinsgericht plaatsvindt. De vroegtijdige inzet zorgt ervoor dat problematiek niet verergert voor de ondersteuning begint en dat er sneller perspectief wordt geboden binnen het gezin en de school.

Informatie
Door de betrokkenheid van de jeugdhulpmedewerker in het gezin en de school is de informatievoorziening tussen onderwijs en ondersteuning simpel geregeld en ondergebracht bij een professional. Deze professional zit dichtbij de ouders en de jongere en heeft om deze reden toegang tot de informatie die bij het gezin als knooppunt terechtkomt. Ouders moeten wel bereid zijn om mee te werken.

Structuur
De pilot speelt zich af binnen de bredere ketenstructuur van ondersteuning. Binnen de pilot is de nauwe samenwerking tussen jeugdhulp en onderwijs op het gebied van advisering en ondersteuning opvallend. Dit kan gezien worden als een stap richting een meer integrale werkwijze waarbij zorg en onderwijsexpertise worden gecombineerd in een vroeg stadium.

Proces
Het bepalen van de ondersteuningsbehoefte en bieden van passende ondersteuning is een proces van snel schakelen. Het vinden van de juiste ondersteuningsvorm en/of het maken van afspraken gaat vlug van start. Daarentegen zitten jongeren vaak in een langdurig proces van 1,5 tot 2 jaar ondersteuning met verschillende intensiteit. Hier zijn gemiddeld 4 organisaties bij betrokken wanneer de jeugdhulp wordt meegeteld.

Opbrengsten Vragenlijst

Algemeen
De vragenlijst bestond uit 23 vragen, voornamelijk over de samenwerking van de ketenpartners. De vragenlijst is door 16 respondenten ingevuld. De respondenten zijn voornamelijk werkzaam bij ONS Welzijn en de GGD. Voor een overzicht met alle antwoorden op de vragenlijst (zie bijlage 1).

Stimulerende factoren
Korte lijnen wordt genoemd als de meest stimulerende factor voor samenwerking. De meeste ketenpartners geven aan elkaar goed en op informele wijze te kunnen vinden. Tweederde van de ketenpartners vindt dat collega's voldoende op hun vragen binnen de casuïstiek kunnen inspelen (zie afbeelding 1). Door de korte lijnen kunnen ketenpartners elkaar laagdrempelig informeren over ontwikkelingen en verwachtingen ten aanzien van hun inzet. Om korte lijnen te houden is het voorwaardelijk dat er weinig personele wisselingen zijn en dat gebouwd kan worden aan een goede onderlinge relatie.
Een goede onderlinge relatie zorgt voor onderling vertrouwen en overzicht van wat er in de aanpak vanuit andere partners mogelijk is. Elkaar regelmatig ontmoeten is daarbij essentieel. Vaste overlegmomenten kunnen daarbij helpen.

Verbeterpunten

Elkaar beter kennen
Ketenpartners geven aan niet altijd op de hoogte te zijn van de werkzaamheden van hun collega-ketenpartners. Het blijft dan onduidelijk welke mogelijkheden tot ondersteuning collega's kunnen bieden. Daarnaast kennen de ketenpartners in de helft van de situaties al hun collega's en slechts in 1 geval ook allemaal goed (zie afbeelding 2). Over het algemeen is er tussen ketenpartners geen vast moment waarop er integraal over casuïstiek afgestemd wordt (zie afbeelding 3).

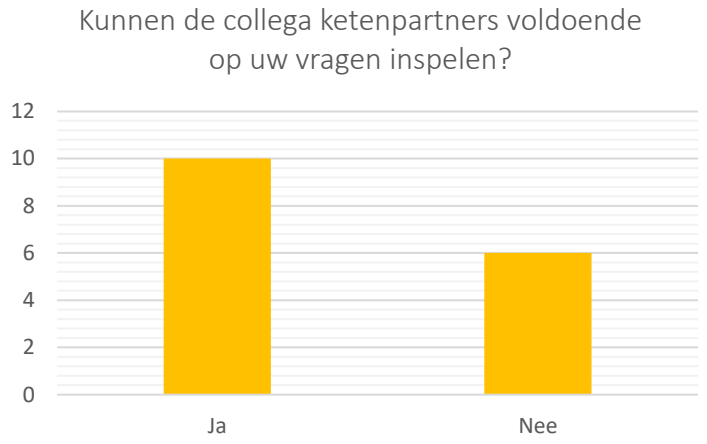

Afbeelding 1: Kunnen collega ketenpartners voldoende op uw vraag inspelen?

Afbeelding 2: Kent u de ketenpartners die op uw school/scholen werken?

Opbrengsten Vragenlijst

Voldoende tijd voor het bepalen en inzetten van passende ondersteuning
Wachttijden en tijdgebrek bij collega's worden vaak genoemd als obstakel voor het bieden van goede ondersteuning. Hoge werkdruk zorgt ervoor ketenpartners gefocust blijven op hun eigen deelprobleem en dat de onderlinge samenwerking niet altijd wordt opgezocht.

Verduidelijking van verantwoordelijkheden
Ook ontbreekt er soms een duidelijke richtlijn over wie wat aan zou moeten pakken. Daardoor is er onduidelijkheid over de vraag of de ondersteuning de verantwoordelijkheid van het onderwijs of de zorg is. Hierdoor worden partijen niet altijd op het juiste moment meegenomen binnen de casuïstiek.

Gebruik van elkaars expertise
Iets minder dan de helft van de ketenpartners biedt ondersteuning aan de jongere en/of het onderwijsteam van de school. Driekwart geeft aan anderen in een positie te brengen om ondersteuning te beiden. Iets meer dan de helft van de respondenten zegt gebruik te maken van de expertise van andere ketenpartners. (zie afbeelding 4).

Preventiever werken
In de aanpak wordt op dit moment veel preventief gewerkt, maar tegelijk zeggen ketenpartners ook pas ingeschakeld te worden wanneer de ondersteuningsvraag het ondersteuningsaanbod van de school overstijgt.

Mogelijkheden voor versterking van de samenwerking
Om de ketenpartneraanpak te versterken zijn duidelijke afspraken nodig en regelmatige overlegmomenten. Scholen kunnen hierin mogelijk een actievere rol spelen en meer regie pakken bij het organiseren van de ketenpartneraanpak. Ook is er behoefte aan meer beleidsmatige en financiële verbinding tussen zorg en onderwijs. In de basis moet daarbij de ondersteuningsbehoefte van de jongere centraal staan. Preventiever werken kan bijdragen aan het terugdringen van wachtlijsten.

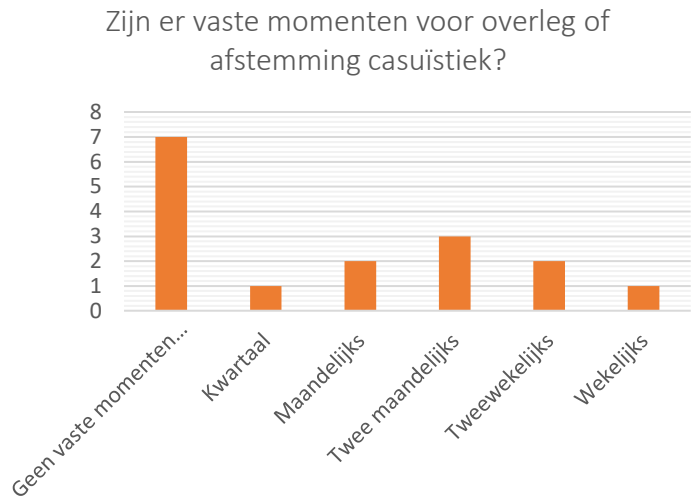

Afbeelding 3: Zijn er vaste momenten voor overleg of afstemming casuïstiek?

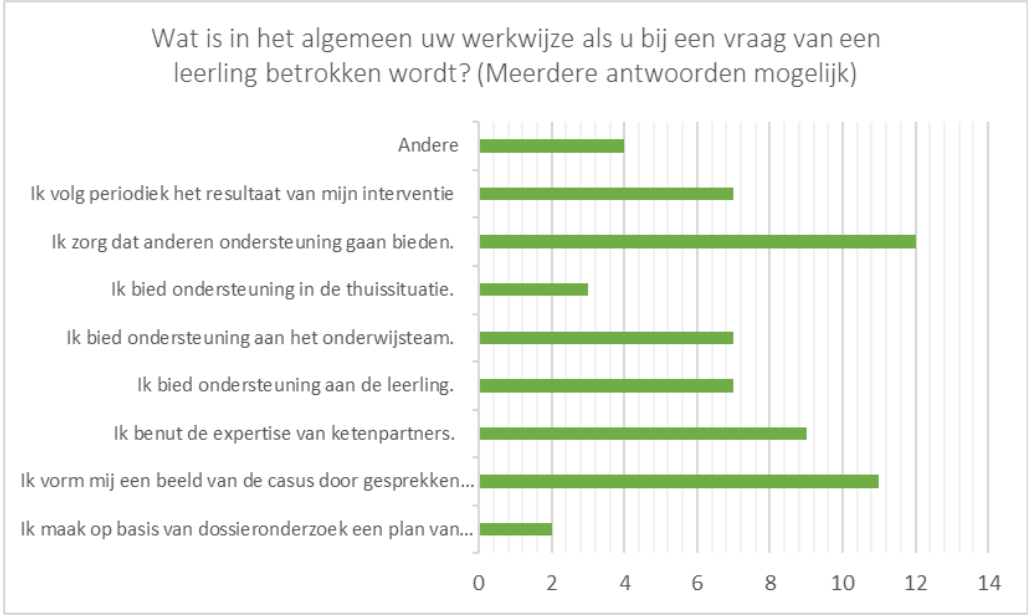

Afbeelding 4: Wat is in het algemeen uw werkwijze als u bij een vraag van een jongere betrokken wordt?

Duiding opbrengsten

Een complex vraagstuk…
Vanuit de jongeredossiers en de vragenlijst komt een eerste beeld van de samenwerking naar voren. Een samenhangende aanpak van onderwijs en jeugdhulp is een complex vraagstuk. Er is vooraf niet te voorspellen hoe de ondersteuning de jongere helpt. Praktische wijsheid en moreel kompas zijn belangrijke bronnen om te bepalen wat de best passende ondersteuning is. Het succes van de ondersteuning wordt stapsgewijs bekeken en bepaald, waarbij leren plaatsvindt door te doen en kan worden bijgestuurd als dat nodig lijkt.

… met een vereenvoudigde structuur
De structuur waarin de meeste ketenpartners samenwerken past daarentegen beter bij het oplossen van een eenvoudig vraagstuk. Het grootste deel van de ketenpartners voelt zich verantwoordelijk voor het geheel, maar de formele verantwoordelijkheden of de wettelijke opdracht beslaat vaak maar een deel van het vraagstuk.
De ondersteuningsbehoefte wordt dus als breed en complex gezien, maar de samenwerking is op dit moment niet georganiseerd op een manier die daarbij past. Ketenpartners worden binnen het proces van ondersteuning ingeschakeld wanneer zij nodig zijn of lijken op basis van een proces van elkaar opvolgende acties. Dit wordt mogelijk versterkt door praktische belemmeringen, zoals wachttijden en schaarste van middelen, waardoor de deeloplossing van een individuele ketenpartner als steeds belangrijker wordt ervaren. De tijd en middelen om verantwoording te nemen voor het gehele vraagstuk lijken er binnen de huidige organisatie van samenwerking onvoldoende te zijn.

Ook de beperkingen rond informatie-uitwisseling belemmeren een brede afweging en integrale samenwerking. Ketenpartners kunnen soms moeilijk achterhalen met wie en hoe collega’s bezig zijn. Dit leidt onbedoeld tot verdere versnippering van de aanpak.

Invloed van gezinssysteem
De vraag van een jongere kan niet worden losgezien van de thuissituatie. Betrokkenheid van ouders/voogd e bereidheid om informatie te delen zijn een belangrijke factor om goede stappen voorwaarts te maken. Vroegtijdige betrokkenheid binnen het gezin en investeren in een vertrouwensband dragen bij aan beter passende ondersteuning en een duurzamer resultaat.

Integrale benadering
In Brabant Noordoost Brabant loopt een aantal pilots waarin een meer integrale benadering wordt toegepast en zijn er constructieve ontwikkelingen in beleid en bij jeugdhulpaanbieders om dit te bewerkstelligen. Door de handen vroegtijdig ineen te slaan lijkt problematiek minder snel complex te worden. Dat lukt alleen als de wijze waarop wordt samengewerkt aansluit bij de behoefte van de jongere. Hiervoor is een regisseur die het overleg tussen de verschillende betrokkenen leidt en de jongere ook echt kent een waardevolle aanvulling om de samenwerking tussen partners te versoepelen. Het verdient daarnaast aanbeveling om goedlopende pilots die hierop inspelen te analyseren op overdraagbare werkzame factoren.

Aanbevelingen

1. Pas de structuur van samenwerken aan op de complexiteit van het vraagstuk
De complexiteit van de vraagstukken wordt erkend en omarmd. De structuur van de samenwerking kan hier beter op aangesloten worden. Dit kan door verschillende expertises vroegtijdig te betrekken bij casuïstiekbesprekingen en tijd en ruimte te maken voor een brede analyse van de ondersteuningsbehoefte van de jongere en de hulpvraag van de school. De uitkomst van deze analyse bepaalt wat de best passende (combinatie van) ondersteuning is, hoe die kan worden georganiseerd, door wie en waar. Deze manier van werken doet naar verwachting meer recht aan de complexiteit van het vraagstuk. Wat een eenvoudig vraagstuk lijkt te zijn, is mogelijk complexer dan gedacht en ontwikkelt zich altijd op een onvoorspelbare manier.

2. Investeer in behoud van korte lijnen
De korte lijnen tussen professionals worden als de kracht van de huidige aanpak gezien. Dit is tegelijkertijd ook kwetsbaar. Personeel kan uitvallen of zich verplaatsen en daarmee moeten relaties opnieuw worden opgebouwd. Organiseer daarom een manier van samenwerken die snel schakelen stimuleert en minder kwetsbaar is. Dit kan bijvoorbeeld door vaste overlegmomenten tussen experts te organiseren, waarbij geïnvesteerd wordt in de samenwerking en het kennen van elkaar en elkaars opdracht. Ook een inwerkprogramma met veel kennismakingsmomenten en het opstellen van een up-to-date ‘smoelenboek’ om het netwerk in de regio te leren kennen, zouden hierbij kunnen helpen.

3. Zet de ‘hele jongere’ centraal
Uiteindelijk draait de hele samenwerking om de ondersteuningsbehoefte van de jongere en een passende inzet hierop. Dat vraagt om gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het hele vraagstuk (de ‘hele jongere’) en niet alleen voor een deel. Dit besef is belangrijk. Het aanstellen van een procesregisseur kan helpen om overzicht over het geheel te houden en de voortgang van acties te bewaken.

4. Zorg voor verbinding tussen school en thuis
Een goede verbinding tussen school en thuis draagt bij aan een integrale benadering. Een betrokken gezin is binnen de dossiers een van de meest helpende aspecten voor succesvolle ondersteuning gebleken. Ouders kennen hun kind het beste en zijn partner in de zoektocht naar de best passende ondersteuning. Die passende ondersteuning kan zowel op school als in het gezin worden ingezet. Doel is dat de context waarin een jongere zich ontwikkelt zo sterk mogelijk is en dat de veerkracht van jongeren en gezinnen wordt vergroot.

5. Zorg voor een heldere verbinding tussen onderwijs en zorg
Er is veel onduidelijkheid over de precieze grens tussen onderwijs en ondersteuning. Die grens is soms ook lastig te maken, omdat een ondersteuningsvraag zich niet eenvoudig kwalitatief laat meten. Bij complexe casuïstiek is vaak sprake van een zogenaamd 'grijs' gebied. Wanneer hoort een ondersteuningsvraag van een jongere bij de school en wanneer overstijgt deze de mogelijkheden van de school? En waar komt die inzet weer samen? Hierbij kan het helpen om casuïstiek (anoniem) voor te kunnen leggen aan een gemengde groep van onderwijs- en zorgprofessionals. Door hiervoor een vast moment te organiseren, kan vroegtijdig meer helderheid ontstaan over de inzet van de best passende ondersteuning en ieders rol hierin.

6. Kansengelijkheid
Iedere jongere verdient dezelfde kansen. Daarom zou het aanbod aan en de kwaliteit van de ondersteuning op scholen idealiter niet (te veel) van elkaar moeten verschillen. Pilots zijn een noodzakelijke tussenfase om inzichtelijk te maken of andere (organisatie)vormen van ondersteuning goed werken en tot betere resultaten voor jongeren leiden. Zoals gezegd verdient het aanbeveling om goedlopende pilots te analyseren op overdraagbare werkzame factoren.

Vervolg

Beperkingen onderzoek
Het onderzoek geeft een eerste beeld van het functioneren van de ketenpartneraanpak in de regio Oss, Meierijstad (Veghel), Bernheze en Maashorst. Hieruit zijn voorzichtig een aantal aanbevelingen voor versterking van de samenwerking tussen ketenpartners te trekken. Deze aanbevelingen moeten wel geplaatst worden in het licht van de beperkte reikwijdte van het onderzoek.

Groepsgesprekken als mogelijk volgende stap
Om een betrouwbaarder en representatiever beeld te kunnen schetsen van de ketenpartneraanpak in de regio Oss, Meierijstad (Veghel), Bernheze en Maashorst kunnen de uitkomsten van deze rapportage verder getoetst worden. Een passende mogelijkheid hiervoor is het houden van groepsgesprekken met ketenpartners. Zo kan bepaald worden of de uitkomsten herkend worden door collega's van andere scholen en zorgpartijen en professionals zoals aansluitfunctionarissen. Het eerste gesprek voor het onderzoek met de bestuurders van de ketenpartnerorganisaties is al gepland. Door kwalitatieve gesprekken te voeren, waarbij de uitkomsten van het onderzoek als leidraad dienen, kan een solider beeld ontstaan van de werking van de ketenpartneraanpak en kunnen de aanbevelingen worden aangevuld en aangescherpt.